

Noorte täiskasvanute kohtlemise ja ühtse karistuspraktika põhimõtted

I Eesmärgid

1. Noore täiskasvanu erikohtlemise eesmärgiks on ennetada uusi õigusrikkumisi ning tagada iseseisev toimetulek ühiskonnas. Seega peavad rakendatavad meetmed arvestama noore täiskasvanu vanuse ja arengutasemega ning hinnata tuleb noore täiskasvanu riske, vajadusi ja tugevusi.
2. Noor täiskasvanu selle dokumendi tähenduses (edaspidi ka noor) on 18-29-aastane inimene, kes on toime pannud õigusrikkumise.¹

II Üldised põhimõtted

3. Menetluses võetakse arvesse noore täiskasvanu arengutaset ning võimalust noort mõjutada kuritegevusest irduma. Noore täiskasvanu mõjutamisel eelistatakse mittekaristuslikke mõjutusvahendeid, karistuse alternatiive, taastava õiguse kasutamist, sh vastutuse võtmist kannatanu ees ja kahju hüvitamist.
4. Noort hinnatakse ja määratakse mõjutusvahend tema kuriteo põhjust, noore arengut, riske, vajadusi ja tugevusi arvestades (individaalsuse põhimõte)
5. Prokuratuuris töötavad noorte täiskasvanute erikonsultandid, kellel on tööks noortega vajalik erialane haridus ning kelle ülesandeks on noore täiskasvanu hindamine ning prokuröri nõustamine noorele täiskasvanule sobiva mõjutusvahendi leidmiseks.
6. Noortega töötavatele spetsialistidele prokuratuuris tagatakse koolitused, mis kindlustab hoiakud ja oskused töös noortega.

III Kohtueelne menetlus

7. Kohtueelses menetluses püüame koostöös PPA-ga välja selgitada noore õigusrikkumise põhjuse, seda soodustavad asjaolud, samuti noore tugevused, mis aitavad noort kuritegevusest irduda. Teeme kindlaks noore isikut iseloomustavad asjaolud, vajadused ja tugevused, vajadusel tehes selleks menetlustoiminguid.
8. Selgitame noorele tema õigusi, menetluse eesmärke, toimingu vajadust ja enda rolli noorele arusaadaval viisil ja keeles. Veendume, et noor on selgitustest aru saanud.
9. Kaasame noore menetlusse, selgitades välja noore arvamuse rikkumisele reageerimiseks ja lahenduste leidmiseks. Selgitame välja noore lähivõrgustiku (vanemad, hooldajad) ning kaasame nad noore nõusolekul menetlusse.
10. Kuni 21-aastasele noorele, kes on kuriteo toime pannud alaealisena, tagame kriminaalasja asjaolusid ja isiku haavatavust arvestades KrMS § 34 lg 1¹ õigused.
11. Noore täiskasvanuga menetluses kaasab prokurör erikonsultandi, kelle ülesandeks on noore täiskasvanu hindamine ning prokuröri nõustamine sobiva mõjutusvahendi leidmiseks.

¹ Ühtse karistuspraktika põhimõtted on loodud Euroopa Liidu kaasrahastatud projekti „Noorte õigusrikkujate retsidiivsuse vähendamine“ raames.

Konsultant kaasatakse eelkõige asjades, kus on 18-21-aastaselt kuriteo toimepannud isik, kui tegemist on esmakordse kuriteokahtlustusega või kui noor täiskasvanu on suurenenud abivajadusega².

12. Konsultandi roll on koguda ja hinnata noore kohta kogutud informatsiooni ja selle alusel teha ettepanekuid noorele sobiva mõjutusvahendi vajaduse ja võimaluse osas. Üldjuhul kaasata selleks noor, vajadusel teised spetsialistid ja noore nõusolekul tema lähedased ning juhul, kui juhtumi lahendamine nõuab koostööd teiste asutustega, kutsuda kokku võrgustik.

13. SHS § 13 lg 1 juhul teavitame abivajavast noorest kohalikku omavalitsust.

14. Kui noore suhtes on võimalik kohaldada KarS § 87 mõjutusvahendit ning kui noore vaimse ja sotsiaalse arengu taseme hindamiseks on vajalik kriminaalhooldaja arvamus, küsime kriminaalhooldajalt kohtueelse ettekande, milles palume anda ülevaade noore sotsiaalsest seisundist ning arvamus noore vaimse ja sotsiaalse arengu taseme kohta.

15. Kui seadus võimaldab kohaldada noorele täiskasvanule karistuse alternatiive, sh sõltuvusravi ja elektroonilist valvet, teeme menetluse ajal kindlaks karistuse alternatiivi kohaldamiseks vajalikud asjaolud ja nende rakendamise võimalused.

16. Soodustame noore vastutuse võtmist tekitatud kahju eest juba kohtueelse menetluse staadiumis. Selgitame taastava õiguse põhimõtteid nii toimepanijale kui kannatanule ning selgitame välja nende arvamuse taastava õiguse kohaldamise võimaluse kohta.

IV Noore täiskasvanu mõjutamine

17. Kohtueelses menetluses kriminaalmenetluse lõpetamise korral arvestame kohustuste määramisel noore võimekusega ja võimalusega mõjutada noort edaspidi hoiduma kuritegude toimepanemisest ning võtma toimepandud kuriteo eest vastutust, võimalusi noore suunamiseks õppetegevusse või tööturule, tagamaks noore iseseisev toimetulek ühiskonnas.

18. Noorele mõjutusvahendi/karistuse määramisel lähtutakse lahenduskesksete ja vastutuse võtmisele suunatud mõjutusvahenditest ja karistuse alternatiividest, mis võimaldavad tegeleda kuritegevuseni viinud juurpõhjusega.

19. Noorele, kelle kuriteo põhjuseks on tuvastatud sõltuvus või vaimse tervise häire, eelistame mõjutusvahendina võimalusel sõltuvusravi ja nõustamist, mis võimaldab tegeleda probleemi põhjusega. Narkokuritegudes lähtume noorte mõjutamisel ühtse praktika kokkuleppe põhimõtetest narkokuritegudes³, arvestades noorte täiskasvanute erikohtlemise põhimõtteid.

20. Noortele täiskasvanutele määrame võimalusel noorte sihtgrupile välja töötatud sotsiaalprogramme ja suuname noortele mõeldud teenustele. Noorte täiskasvanute konsultandi ülesandeks on omada ülevaadet noortele mõeldud mõjutusvahenditest ja ravivõimalustest.

21. Et selgitada välja noore võimalused õppetegevuses ja/või tööturul osalemiseks, kaasame vajadusel KOV noorte heaolu spetsialisti või Töötukassa. Koostöö KOV noorte heaolu

² Suurenenud abivajadusega on noor, kes vajab igapäevaseks toimetulekuks, kohustuste täitmisel ja õiguste teostamisel olulisel määral kõrvalist toetust ja abi

³ [Isikute kohtlemise ja ühtse karistuspraktika põhimõtted narkokuritegudes](#). Kinnitatud narkokuritegudele spetsialiseerunud prokuröride poolt 12.10.2017 Toilas.

spetsialistiga või Töötukassasse pöördumise võib noorele määrata KrMS § 202 alusel muu asjakohase kohustusena.

22. Suurenenud abivajadusega noorele kaalume noore nõusolekul tugiisiku määramist. Tugiisiku määramisel STEP-programmi kaudu lähtume koostöökokkuleppes sihtasutusega Omanäolise Kooli Arenduskeskus.

23. Kohtusse saadetavas 18-21-aastaselt kuriteo toime pannud noore täiskasvanu poolt toime pandud kuriteos kaalume alati karistamise/karistuse alternatiivina KarS § 87 mõjutusvahendi kohaldamist.

V Kohustuse/mõjutusvahendi täitmine

24. Kui kohustuse täitmist jälgib prokuratuur, jälgivad kohustuse täitmist noorte täiskasvanute konsultandid. Konsultandid suhtlevad noore ja tema perega ning toetavad noort määratud kohustuse täitmisel.

25. Noorte täiskasvanute konsultandid vahetavad kohustuse täitmise infot teenusepakkujaga.